

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 11 juni 2008

Mål nr

B 1866-07

KLAGANDE

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

MOTPARTER

1. H E KE

Ombud och offentlig försvarare: Advokat S P

2. M K M M

Ombud och offentlig försvarare: Advokat L A

SAKEN

Bestickning m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Nedre Norrlands dom den 3 april 2007 i mål B 1335-06

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För biträde åt K E Högsta domstolen tillerkänns S P ersättning av allmänna medel med sjuttiotvå tusentrettiofyra (72 034) kr avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 14 407 kr.

För biträde åt M M i Högsta domstolen tillerkänns L A ersättning av allmänna medel med sextiofemtusenfyrahundratrettiofyra (65 434) kr avseende arbete. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 13 087 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen fastställer tingsrättens dom.

K E och M M har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Bakgrund

K E, verkställande direktör för SCA Forest Products AB, inbjöd i juni 2005 dåvarande landshövdingen i Jämtlands län, tillika regeringens särskilda

utredare för att se över och utvärdera den svenska skogspolitiken, M (M) M att tillsammans med andra gäster delta i älgjakt den 6–7 september 2005 på skogsfastigheten Åre Medstugan 1:2 (Medstugan) i Jämtlands län. Medstugan ägs av Jämtlands läns Hushållningssällskap, där M M var ordförande. SCA arrenderade jakträtten och hyrde en jaktvilla på fastigheten. M M accepterade inbjudan och deltog i jaktarrangemanget som innefattade jakt under en och en halv dag. SCA tillhandahöll logi i jaktvillan samt bjöd henne på två middagar, två frukostar och en lunch i fält.

Korruptionsbrotten

Av 20 kap. 2 § brottsbalken framgår, såvitt nu är av intresse, att en arbetstagare, och vissa därmed jämställda personer, som tar emot, låter åt sig utlova eller begär muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning döms för mutbrott. Den som till någon som avses i bestämmelsen lämnar, utlovar eller erbjuder muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen döms för bestickning (17 kap. 7 § brottsbalken).

Med muta avses i allmänt språkbruk en ekonomisk förmån, som givaren överlämnar till mottagaren i syfte att uppnå en bestämd fördel. Någon sådan situation är det inte fråga om i detta mål. Även transaktioner avseende förmåner eller belöningar som inte är kopplade till något uttryckligt eller underförstått villkor eller till någon viss utförd tjänsteåtgärd kan emellertid utgöra mutbrott och bestickning.

Ansvarsbestämmelserna har särskild betydelse när det gäller den offentliga verksamheten, främst i den mån den rör myndighetsutövning. Det är av

yttersta vikt att medborgarna kan lita på att de som givits förtroendet att utöva offentliga uppdrag fattar beslut på sakliga grunder och inte låter sig påverkas för att uppnå personlig vinning. Lagstiftningen syftar till att förhindra att ens misstankar av sådant slag skall behöva uppkomma och korruptionsbrotten är alltså s.k. farebrott.

Frågan i målet

K E som företrädare för SCA har lämnat och M M har mottagit den i gärningsbeskrivningen angivna förmånen att få delta i ett jaktarrangemang. Den fråga som skall avgöras är om K E och M M därigenom gjort sig skyldiga till bestickning respektive mutbrott. Av betydelse blir då till att börja med om förmånen haft samband med M M tjänsteutövning och om den är otillbörlig.

Tjänstesambandet

För att en transaktion avseende en förmån skall kunna utgöra bestickning eller mutbrott krävs att förmånen har utlovats, erbjudits eller lämnats respektive begärts eller mottagits för arbets- eller uppdragstagarens tjänsteutövning. Sambandet mellan lämnandet/mottagandet av förmånen och mottagarens tjänsteutövning behöver emellertid bara bestå i att givaren och mottagaren har, har haft eller kan antas få kontakt med varandra i tjänsten. Åklagaren behöver inte visa att förmånen har koppling till någon viss tjänsteåtgärd eller har syftat till, föranlett eller utgjort ersättning för en oriktig eller för givaren gynnande åtgärd. Det räcker att mottagaren har möjlighet att utöva inflytande på åtgärden och därmed indirekt verka i givarens intresse. Ett tjänstesamband anses därför i allmänhet finnas så snart

mottagaren har någon möjlighet till påverkan eller inflytande i något avseende som berör givaren. (Se t.ex. SOU 1974:37 s. 142 f., Holmqvist m.fl, Brottsbalken, En kommentar, Kap. 13–24, s. 20:42 och Cars, Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring, 2 uppl. 2001, s. 43 ff.)

Även om det finns ett tjänstesamband mellan givaren och mottagaren av en förmån kan ansvar emellertid vara uteslutet, om det finns något annat samband mellan parterna som inte är kopplat till någon tjänst, såsom t.ex. att det föreligger ett vänskapsförhållande, och förmånen uteslutande eller i allt väsentligt har sin grund i detta samband (SOU 1974:37 s. 143).

Riksåklagaren har gjort gällande att det föreligger ett tjänstesamband mellan den lämnade jaktförmånen och M M tjänst som landshövding men också mellan förmånen och hennes uppdrag som regeringens skogsutredare. K E och M M har däremot hävdad att M M inbjöds till jakten i sin egenskap av ordförande i Jämtlands läns Hushållningssällskap, ett samband som inte omfattas av gärningsbeskrivningen.

När det först gäller frågan om det finns ett samband mellan M M tjänsteutövning som landshövding – i åtalet preciserat som att hon i egenskap av chef för Länsstyrelsen i Jämtlands län hanterar frågor rörande älgförvaltningen i länet – och den lämnade jaktförmånen, är det som ovan angetts tillräckligt att mottagaren överhuvudtaget har möjlighet till påverkan eller inflytande i något avseende som berör givaren. Riksåklagaren har inte gjort gällande att M M som chef för länsstyrelsen hanterade enskilda ärenden där, utan att hon i sin egenskap av myndighetschef hade möjlighet att ta över ärenden från handläggare eller på annat sätt påverka handläggare att fatta beslut på det sätt hon önskade. Han har anfört att de enskilda

befattningshavarna hos länsstyrelsen, som efter delegation fattar beslut på länsstyrelsens vägnar, måste göra detta i linje med intentioner som utgår från länsstyrelsens högsta ledning.

Vid tidpunkten för den i målet aktuella händelsen gällde förordningen (2002:864) med länsstyrelseinstruktion (se numera förordningen 2007:825). Av både den tidigare och den nuvarande länsstyrelseinstruktionen framgår bl.a. att länsstyrelsen skall, utifrån ett statligt helhetsperspektiv, samordna olika samhällsintressen inom myndighetens ansvarsområde, att länsstyrelsen har uppgifter som rör ett stort antal olika samhällsområden och att landshövdingen är chef för länsstyrelsen. I den tidigare förordningen angavs att verksförordningen (1995:1322; se numera myndighetsförordningen, 2007:515), med vissa undantag skulle tillämpas på länsstyrelsen. Av nu nämnda bestämmelser sammanställda med den i målet ingivna arbetsordningen för Länsstyrelsen i Jämtlands län framgår att landshövdingens uppgifter och beslutsbefogenheter i allt väsentligt gäller frågor av principiell och övergripande natur. Beredningen och beslutsfattandet vid länsstyrelsen är i hög grad delegerat. M M uppgav i hovrätten att hon undertecknade det årliga beslutet om jakttider medan alla övriga frågor om älgjakt enligt arbetsordningen var delegerade till rättsenheten. Som hovrätten konstaterat kan emellertid enligt arbetsordningen överordnad chef besluta i ett ärende av svårare beskaffenhet, principiell betydelse eller större omfattning även om beslutanderätten enligt delegationsordningen ligger på någon annan.

I sin egenskap av landshövding har M M haft övergripande chefsuppgifter och det har därvid funnits en möjlighet för henne att överta beslutanderätten i enskilda ärenden eller i vart fall att påverka beslutsfattandet genom att på

olika sätt uttrycka sin uppfattning rörande frågor som myndigheten beslutar om. Det får därför anses att det varit möjligt för henne att i gynnande riktning påverka beslut som rör SCA i frågor angående älgförvaltningen i länet. Det föreligger därmed ett tjänstesamband mellan förmånen och M M tjänsteutövning som landshövding.

När det härefter gäller frågan om det föreligger ett tjänstesamband mellan M M uppdrag som regeringens skogsutredare och den lämnade förmånen kan konstateras att M M var regeringens skogsutredare när hon mottog inbjudan till jakten och när hon deltog i den. Under förutsättning att hennes uppdrag givit henne några möjligheter till påverkan eller inflytande i något avseende som berör SCA föreligger även i detta avseende ett tjänstesamband.

Uppgiften för Skogsutredningen 2004 var ”att utvärdera och se över skogspolitiken”. De frågor som omfattades av utredningens uppdrag måste därför allmänt sett ha varit av intresse för SCA såsom en betydande skogsägare. Även om M M i sin roll som skogsutredare inte kunnat fatta några beslut avseende skogspolitiken skulle det kunna sägas att hon ändå haft möjlighet att utöva ett indirekt inflytande och därmed kunnat påverka den framtida utformningen av skogspolitiken i Sverige. Riksåklagaren har emellertid inte presenterat någon utredning som konkretiserar på vilket sätt M M i sin roll som skogsutredare skulle kunna gynna bolaget, något som, med hänsyn till den mycket allmänt hållna beskrivningen av utredningens uppgift, måste krävas för att ett tjänstesamband skall anses föreligga.

Vad gäller uppgiften att det främst var kontakterna angående Medstugan som var skälet till att M M inbjöds till älgjakten på den av Hushållningssällskapet ägda fastigheten kan följande konstateras. Inbjudan

till den aktuella jakten ställdes till landshövdingen M M under länsstyrelsens adress. Den inkomststämplades och togs om hand av landshövdingens sekreterare som också besvarade inbjudan. M M berättade vidare om inbjudan och om sina jaktupplevelser i ett av sina veckobrev som landshövding. Av detta följer, som också hovrätten funnit, att förmånen inte kan anses ha tillställts M M såsom ordförande i Hushållningssällskapet.

M M skall således anses ha erhållit förmånen endast i sin egenskap av landshövding i Jämtlands län.

Otillbörlighetsbedömningen

Det har inte ansetts möjligt att utforma en legaldefinition av otillbörlighetsbegreppet med hänsyn till att de personer som kan komma i fråga för mutansvar arbetar under så skiftande förhållanden. Den typiska mutan, som innebär att någon tar emot en förmån som lämnas med det direkta syftet att mottagaren skall ge givaren en förmån, är alltid otillbörlig. Frågan om en viss förmån utgör en otillbörlig belöning är i andra fall beroende av sed och allmän uppfattning och får avgöras på grundval av en samlad bedömning av alla för det enskilda fallet betydelsefulla omständigheter (se bl.a. rättsfallen NJA 1981 s. 1174 och NJA 1993 s. 539, SOU 1974:37 s. 112 ff. och 143 ff., prop. 1975/76:176 s. 36 f. samt Cars a.a. s. 48 ff.). Utgångspunkten för bedömningen är det intressestraffbestämmelsen avser att skydda, vilket kan variera beroende på den ställning och de uppgifter mottagaren har.

Med hänsyn till det traditionellt starka skyddsintresse som är förenat med myndighetsutövande verksamhet intar personer som utövar sådan

verksamhet en särställning. Det är därför naturligt att otillbörlighetsbegreppet får en vidare innebörd när verksamheten innefattar myndighetsutövning än när så ej är fallet. (JuU 1976/77:17 s. 10.) Det primära skyddsintresset för mut- och bestickningsbrotten har för gärningar som involverar personer i denna kategori beskrivits som korrekt myndighetsutövning och de offentliga organens integritet samt att allmänhetens tilltro till beslutsfattandet inte skadas. När det gäller en mottagare som tillhör denna kategori kan kravet på särskilt integritetsskydd innebära att förmånen i vissa fall anses otillbörlig även om den objektivt sett inte är ägnad att påverka mottagarens tjänsteutövning.

En landshövding har visserligen en formell möjlighet att fatta beslut som innebär myndighetsutövning mot enskild. Inslaget av myndighetsutövning i landshövdingens arbete får emellertid sägas vara underordnat. I ett sådant fall är bedömningen av vad som skall anses vara en otillbörlig förmån något mindre sträng. Här bör som allmän utgångspunkt gälla att endast en förmån som objektivt sett är ägnad att påverka mottagarens tjänsteutövning är otillbörlig. (Se prop. 1975/76:176 s. 36.)

Av betydelse för bedömningen av om den förmån M M mottagit varit ägnad att påverka hennes tjänsteutövning är arten av och värdet på förmånen, satt i relation till hennes befattning som landshövding, samt omständigheterna i övrigt.

Riksåklagaren har, såvitt avser värdet av förmånen, utan närmare precisering angett att jaktförmånen har ett ekonomiskt värde som, i vart fall när den skall ses som en förmån för den som har att utöva myndighet, får anses för

högt. Han har även menat att förmånen torde ha ett beaktansvärt attraktionsvärde och affektionsvärde.

Högsta domstolen uttalade i rättsfallet NJA 1993 s. 539 att ett värde på 298 kr inte var så obetydligt att det inte funnits en beaktansvärd risk för att syftet med det aktuella erbjudandet skulle uppnås. Högsta domstolen tog här hänsyn till att erbjudandet direkt avsåg att påverka mottagaren av förmånen. I NJA 1981 s. 1174 ansågs det inte otillbörligt att ett byggföretag bjöd förtroendemän och tjänstemän i en kommun på en studieresa, trots att förmånen innefattade övernattning på hotell samt lunch och en finare middag, med hänsyn bl.a. till att studiebesöket ansågs utgöra ett naturligt och nyttigt led i utövningen av de deltagandes befattningar hos kommunen.

Värdet av förmånen är i förevarande fall inte så lågt att detta i sig utesluter ansvar. Vid bedömningen av omständigheterna kring den lämnade förmånen är följande att beakta.

I uppdraget som landshövding ingår bl.a. att agera för regionen genom att driva utvecklingsfrågor i länet, att i olika sammanhang representera länet och dess invånare och att fullgöra representativa uppgifter, vari ingår att skapa en högtidlighet åt olika evenemang. Landshövdingen skall också främja kontakter och samverka mellan olika grupper inom både den offentliga och den privata sektorn, i och utanför länet. Representation och deltagande i olika sociala sammanhang utgör således en viktig del av arbetet. Landshövdingens uppdrag skiljer sig typiskt sett från andra statliga chefers i det att representation i vid mening utgör en större del av arbetsuppgifterna.

Respekten för landshövdingeämbetets integritet och det faktum att landshövdingen i sin roll som myndighetschef har ett i vart fall indirekt inflytande över den myndighetsutövning som länsstyrelsen utövar, medför att utrymmet för att motta förmåner är begränsat, även när dessa ingår som ett led i landshövdingens representativa och verksamhetsfrämjande uppgifter. Landshövdingens roll som främste företrädare för länet där kontakter med bl.a. representanter för näringslivet har en viktig plats innebär emellertid att en landshövding i sin tjänsteutövning får medges ett något större utrymme än vad som i allmänhet gäller för chefer inom offentlig förvaltning.

Älgjakten är av stor betydelse i Jämtlands län, bl.a. som rekreation för länets invånare och som turistnäring men också för att skydda skogsbruket. Det framstår redan mot den bakgrunden som naturligt och legitimt att M M deltagit i en älgjakt. Arten av förmånen kan således inte i sig bedömas ha varit sådan att förmånen kan antas ha varit beteendepåverkande. Varken den tidsmässiga omfattningen eller den närmare utformningen av arrangemanget medför en annan bedömning. Det bör även beaktas att M M beskrivit sina intryck av jakten öppet, i landshövdingens veckobrev. Det anförda leder sammanfattningsvis till att den förmån M M erhållit inte kan anses otillbörlig.

Slutsats

En samlad bedömning ger vid handen att den transaktion varigenom K E lämnat och M M mottagit den i målet aktuella förmånen inte är att bedöma som bestickning respektive mutbrott. Hovrättens domslut skall därför fastställas.

Ersättningen till de offentliga försvararna

Yrkade belopp för arbete får anses skäligen.

Försvararna har även begärt ersättning för utlägg avseende ett i målet åberopat rättsutlåtande. En sådan kostnad kan inte lagligen ersättas som utlägg enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken. I den mån utlåtandet kan anses ha varit erforderligt och har underlättat deras arbete får dock kostnaden för detta beaktas vid bestämmande av försvararnas ersättning för arbete. I detta fall bör L A och S P tillerkännas ytterligare ersättning för arbete med ett belopp motsvarande deras faktiska utlägg.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff, Anna Skarhed (referent) och Gudmund Toijer
Föredragande revisionssekreterare: Anna Flodin